

چگونه مداخلات انسانی متعدد، سیل گرگان رود و اترک را به جان شهر بی رودخانه «گمیش تپه» انداخت؟

سیلاب یا جهلاب؟

محمد فکری
پژوهشگر

در واپسین روزهای سال ۱۳۹۷ و آغاز سال ۱۳۹۸، وقوع مجموعه‌ای از سیلاب‌ها در نقاط مختلف کشور باعث جلب توجه دولت و جامعه به دلیل وقوع این سیلاب‌ها شد. آن زمان در قالب یک گروه پژوهشی از طرف مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، برای تحقیقات میدانی (نه بازدید به سبک معمول دولتمردان) عازم استان گلستان شدیم تا در خصوص سیلاب آن استان گزارشی راهبردی تهیه کنیم. آنچه در ادامه خواهید خواند، یافته‌های مهم این گزارش است.

وسازمانی از حریم طبیعی رودخانه خارج شد. سیلاب رودخانه گرگان رود پس از شهر گنبدکاووس تا روستای قرنجیک پورامان در ۸ کیلومتری شمال شرق آق قلا در مسیر طبیعی رودخانه جریان داشت و حداکثر باعث آبگرفتگی در روستاها و شهرهای واقع در حریم رودخانه شده بود ولی در روستای قرنجیک پورامان در ۲۹ اسفندماه ۱۳۹۷ شرکت آب منطقه‌ای گلستان قصد احداث کانال انحرافی برای پخش سیلاب در دشت و اراضی کشاورزی واقع در شمال آق قلا را داشت تا سیلاب به شهر آق قلا نرسد. اهالی این روستا با این تصور که این کانال باعث آبگرفتگی روستای آنها خواهد شد، خواهان تغییر مسیر کانال شده و جلوی کار دستگاه‌های حفر کانال را می‌گیرند؛ در شرایطی که بین آب منطقه‌ای و مردم در خصوص مسیر حفر کانال اختلاف وجود داشته، با مداخله فرماندار وقت آق قلا (امانگلدی ضمیر) دستور به حفر کانال از مسیر مدنظر مردم داده می‌شود، اما محاسبات مربوط به این کانال انحرافی اشتباه بوده و باعث ورود سیلاب از شمال آق قلا به این شهر می‌شود. در حال حاضر قضاوت در خصوص اینکه اگر کانال انحرافی مدنظر شرکت

۱. خارج کردن سیلاب از مسیر طبیعی رودخانه

جعبه سیاه سیل گلستان، در یافتن چرایی خروج این سیلاب از مسیر طبیعی رودخانه «گرگان رود» نهفته است. سیل گلستان با طغیان رودخانه‌های استان شروع شد و با خارج شدن سیلاب از حریم طبیعی رودخانه، خسارت‌های وارده به مراتب بیشتر شد. در شهر گنبدکاووس که رودخانه گرگان رود از داخل این شهر می‌گذرد، سیلاب در حریم طبیعی رودخانه جریان داشت و هر چند تا حدی محله‌های اطراف رودخانه را متأثر کرد، ولی خسارت‌های وارده به مراتب کم‌تر از آق قلا بود، چرا که در آق قلا سیل با مداخله انسانی

خطای انسانی و سازمانی متعدد

در جریان سیلاب گلستان، خطاهای انسانی و سازمانی متعددی رخ داد که در نهایت باعث تشدید قابل توجه خسارت‌های سیلاب شد، به نحوی که می‌توان ادعا کرد اگر مداخله‌های انسانی و تصمیمات مدیریتی غلط نبود، شهر گمیش تپه به هیچ وجه درگیر سیلاب نمی‌شد و خسارت‌های آق قلا نیز به مراتب کمتر می‌شد. نابخردی و خطاهای مدیریتی در سیلاب گلستان به حدی بود که می‌توان گفت عامل اصلی سیلاب، «جهل» بود و به همین خاطر باید از «جهلاب» سخن گفت، نه سیلاب. مهم‌ترین خطاهای انسانی و سازمانی جهلاب گلستان عبارت بودند از: